

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum



Lustrum



Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

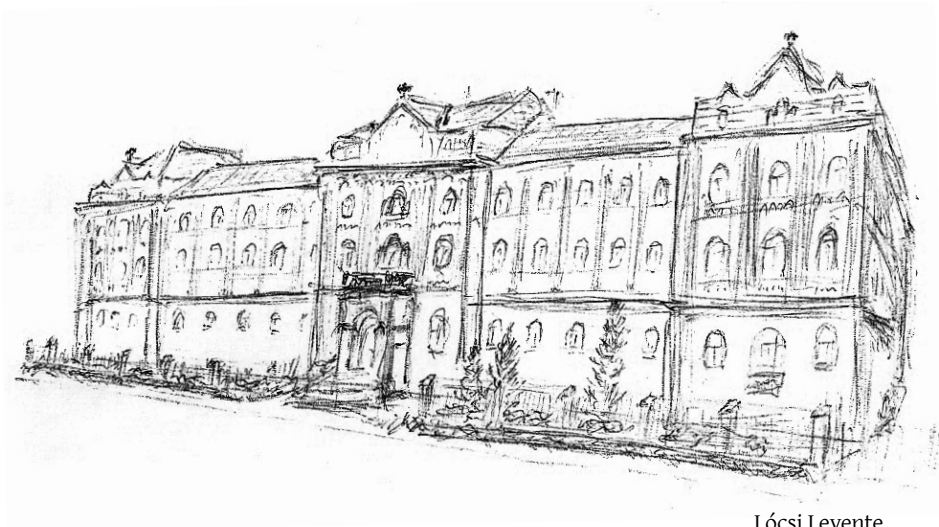
Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9



Lócsi Levente

Kucsman Árpád
Liptay György

Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában

Az 1895-ben alapított Eötvös Collegium eredeti és következetesen szem előtt tartott célkitűzése az volt, hogy anyagi és szellemi eszközökkel elősegítse néhány kiválasztott, jó képességű, szerény körülmények között élő jelölt szakmai képzését és felkészítését a középiskolai tanári pályára. Ez a szándék ki akarta alakítani a magyar tanári gárda élvonalát: azt várták el a végzős kollégistáktól, hogy a gimnáziumokban – lehetőleg vidéken, a fővárostól távol – a szakmai és kulturális élet fáklyavivői legyenek, és törődjenek a tanári utánpótlással. Mivel később a kollégisták egy jelentős része a tudományos és az irodalmi élet ismert képviselője lett, az Eötvös Collegiumról mint a kitűnőek iskolájáról, elitképző intézményről kezdtek beszélni.

Ahhoz, hogy az Eötvös Collegium betöltse eredeti hivatását, a középiskolák részéről megfelelő fogadókészségnek kellett megnyilvánulni. Úgy véljük, hogy a Budapesti Fasori Evangélikus Gimnázium – ismertebb nevén a Fasori Gimnázium – ezen a téren élen járt. Ez az 1823 óta működő intézmény akkor lépett az intenzív fejlődés szakaszába, amikor 1904–1905-ben a Városligeti fasoron szép új épületbe költözött, és mellette szellemi őrzőként impozáns templom is épült. Ez nagyjából abban az időben történt, amikor az Eötvös Collegium is új otthont kapott a Ménesi úton. Még egy párhuzam adódik: mindkét hírneves intézmény működését az 1950-es évek elején hosszú időre megszüntették, de szerencsére nem véglegesen. Vladár Gábor jogtudós szerint a Fasori Gimnázium célkitűzése az volt, hogy a nemzetnek vallásos, klasszikus műveltségű, hazájukat szerető, a humanizmus jegyében egymást megértő, egymás iránt türelmes polgárokat neveljen. Wigner Jenő, Nobel-díjas fizikus, a gimnázium egykori diákja tömören így fogalmazott: ebben az iskolában a tanárok tanítani, a diákok tanulni akartak.

Feladatai teljesítéséhez a Fasori Gimnáziumnak megfelelő tanári karra volt szüksége. A tanárokat az óraadói, majd rendes tanári állásokra pályázatok útján

vették fel, a „gimnáziumi tanszékek” betöltésében a 20–30-as létszámú tanári kar-
nak döntő szerepe volt. Előnyben részesültek az evangélikus vallásúak és az evan-
géliikus középiskolákban végzettek, de a fő szempont kétségtelenül a szakmai
tudás és a hivatásbeli elkötelezettség volt. A fasori tanári kart a stabilitás, az isko-
lához való hűség jellemezte, a tanárok legtöbbször nyugdíjazásig a helyén maradt.
Ilyen körülmények között nem volt könnyű a tanári karba bekerülni, és érthető
az előzetes, gondos mérlegelés. Kinevezésük után a tanárok szakterületükkel ösz-
szefüggő székfoglaló előadást tartottak, és a továbbiakban elvárták tőlük, hogy
tanári hivatásukat időt nem kímélve, odaadón töltsek be. Emellett elvárták azt
is, hogy cikkeket írjanak szakmai és egyházi lapokba, többek között a *Protestáns
Szemlébe*, a *Protestáns Tanügyi Szemlébe* és az evangélikus ifjúságnak szánt *Ifjú
Évekbe*. Kíváncsi volt továbbá, hogy tartsanak ismeretterjesztő előadásokat, és
lehetőség szerint vegyenek részt tankönyvek írásában. A doktori cím megszer-
zését is előtérbe helyezték, így a fasori szaktanárok 60–70%-a a neve után írhatta
a dr. kiegészítést. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy a Fasori Gimnázium
tanári karának jelentős merítési forrását éppen az Eötvös Collegiumból kikerülő
köre képezte. Aligha van hazánkban olyan iskola, amely 19-nél több, volt collegista
tanár nevét tudná felsorolni. A régi Fasori Gimnázium magas szellemi színvonalát
gyakran szokták az elitképző jelzővel és az azt alátámasztó számokkal jellemezni.
Az idők során a Magyar Tudományos Akadémia 19 fasori tanárt választott tagjá-
vá, öten lettek akadémiai doktorok, hárman kandidátusok, néhányan egyetemi
tanárok, hárman kaptak Kossuth-díjat. A Fasori Gimnáziumban végzettek között
32 akadémikust, 29 akadémiai doktort, 39 kandidátust találunk, 27-en kaptak
Kossuth-, Állami vagy Széchenyi-díjat.

A Fasori Gimnázium életéről részletes és hű képet adnak azok a tartalmas év-
könyvek, amelyek (az 1944/45. és 1945/46. tanévek kivételével) évenkénti rend-
szerességgel jelentek meg az 1946/47-es tanévig. Ezeknek egyik fejezete a tanári
testület működési körét írja le, ide értve a névsort és ez előadott tárgyakat, egy
másik fejezet pedig a tanárok irodalmi és társadalmi működését részletezi.
Mindez a tájékozódás szempontjából igen hasznos forrásnak bizonyul. Érdekese-
k és forrásértékűek az évkönyvek elején található megemlékezések és a taná-
rok által írt szócikkek is. A Fasori Gimnázium újraélesztésének idején Gyapay
Gábor, volt collegista igazgató egy 160 oldalas könyvet írt *A Budapesti Evangélikus
Gimnázium* címmel, amely az *Iskolák a múltból* sorozat részeként a Tankönyvkiadó
gondozásában jelent meg 1989-ben. Gyapay 14 volt Eötvös-kollégista nevét em-
líti, akiknek egy részéről néhány sort is ír. Ez a dolgozat részletesebb jellemzést
kíván adni arról a valójában 19 volt Eötvös-kollégistáról, akik hosszabb-rövidebb
ideig a Fasori Gimnáziumban tanítottak, és szinte kivétel nélkül megszerezték

a doktori címet. Az eddigi adatgyűjtő munka talán későbbi vizsgálatok kiindulási pontja lehet.

A fasori Eötvös-kollégista tanárok doyenje, **Gyóni (Szolár) Ferenc** iparos szülők fiaként Békéscsabán született 1882-ben, az ottani evangélikus gimnáziumban tanult és érettségizett. 1902-ban vették fel az Eötvös Collegiumba magyar–latin–görög szakra. Itt a legendás hírű „nagy generáció” tagjai vették körül, Horváth Jánostól Kuncz Aladárig, évfolyamtársa volt az ugyancsak klasszika-filológus Szabó Miklós, a Collegium későbbi igazgatója. Kollégiumi jelenlétének máig fellelhető nyoma maradt: az 1903. évi kabarén készült csoportképen a felső sor bal szélén látható az apró termetű Szolár Ferenc. 1906-ban, negyedéves korában jelent meg a *Jelentéstanulmányok az asszimilációs jelentésváltozásokról* címet viselő doktori disszertációja a Nyelvészeti Füzetek hasábjain. Azon az őszön már óráadó tanár, majd két év múlva rendes tanár volt a Fasori Gimnáziumban. Az 1947-es fasori évkönyv szerint az alsó tagozaton igazgatóhelyettesi teendőket látott el. Szaktárgyain kívül tanított még görögpótló irodalmat, antik történelmet. A tanári hűség mintaképe: 42 éven át, 1948-ig, megszakítás nélkül a posztján maradt. Pályája kezdetén tanári tevékenysége mellett tíz éven át dolgozott az evangélikus egyház levéltárában is. Az első világháború idején felmentést kapott a katonai szolgálat alól. A kommunista uralom napjaiban belépett a tanítók szakszervezetébe, és szociológiát tanított, ezért a diktatúra bukása után két és fél évre fel függesztették állásából. Munkásságának jelentős része összekapcsolódott sógora és szerette tisztelt barátja, a költő Gyóni (Áchim) Géza emlékének az ápolásával, aki 1917-ben halt meg a krasznójarszki fogolytáborban. Előadásokat tartott és számos cikket írt Gyóni Géza életéről, versköteteiről, sajtó alá rendezte és jegyzetekkel látta el Gyóni Géza összes verseit, amelyhez életrajzi tájékoztatót is csatolt (1941). Foglalkozott a protestantizmus történetével is. A költő tiszteletére változtatta meg családi nevét 1934-ben Szolárról Gyónira. Tisztséget vállalt a Gyóni Géza Irodalmi Társaságban és az Eötvös Collegium Volt Tagjainak Szövetségében. Budapesten halt meg 1963-ban, a Farkasréti temetőben van eltemetve.

Gyóni (Szolár) Ferenc évfolyamtársa volt a Collegiumban **Fest Sándor**. Az ő neve már ismertebb, ha máshonnan nem, hát a könyvespolcokon ma is megtalálható Bíró–Willer–Fest angol–magyar és magyar–angol szótárakról. Szepesváralján született 1883-ban, az iglói főgimnázium növendéke volt, 1902-ben lett az Eötvös Collegium tagja magyar–német szakon, így ő is a collegiumi „nagy generációhoz” tartozott. 1906-ban írt doktori értekezést *Hangátvetés a magyar nyelvben* címmel. A brassói fő-reálgimnáziumban, majd a budapesti gyakorló gimnáziumban tanított 1907 és 1925 között. Gyakran járt Amerikában és Angliában, akkor tanult meg angolul, és fordult figyelme az anglicisztika felé. Tízéves grazi tartózkodás után három tanéven át (1934–1937) elismert tudósként

a Fasori Gimnáziumban tanított németet és angolt igazgatói rangban. Erre az időszakra esett egy országos középiskolai reform, amely a felső tagozatban a német mellett egy másik modern idegen nyelv tanítását is előírta, és ezt kötelezően lehetett választani a görög helyett. Tradicionális okokból a Fasori Gimnázium az angol nyelv mellett döntött, mivel ez már 1911 óta rendkívüli tárgyként szerepelt a gimnázium programjában. Kezdetben az angol tanfolyamokat a hét nyelvet perfektül beszélő matematika–fizika szakos tanár, Sulek József vezette. (Érdekes, hogy a francia nyelv tanítása – az Eötvös Collegiummal ellentétben – nem tudott meggyökeresedni a Fasorban, így 1940-ben az angol mellé párhuzamosan az olasz nyelv tanítását vezették be, amelynek talán politikai indítéka is lehetett.) Fest Sándornak nagy szerep jutott a fasori „angol iskola” megteremtésében, új, fiatal tanárok (Endrődi Frigyes, 1934, Jakabfi László, 1938) kiválasztásában. Fest 1934-ben magántanár lett a budapesti tudományegyetemen, 1935-ben az Eötvös Collegium angoltanára, 1938-tól pedig a debreceni egyetemen az angol nyelv és irodalom professzora, az MTA levelező tagja. Tankönyveket és szótárt írt, az *Angol Filológiai Tanulmányok* alapítója és hat kötetének szerkesztője. Az angol–magyar irodalmi és történeti kapcsolatok felderítésén fáradozott, tanulmányai főleg ezzel a tárgykörrel kapcsolatosak. 1944 utolsó előtti napján családjával együtt Budapesten bombatámadás áldozata lett, azonosítás nélkül, tömegsírban temették el. Munkásságát Czigány Lóránt (*Fest Sándor öröksége*) és Koltay-Kastner Jenő (*Fest Sándor emlékezete*) méltatta.

Jakabfi László 1915-ben Pilisen született, a békéscsabai evangélikus gimnázium tanulója volt, érettségi után, 1932-ben került az Eötvös Collegiumba. A budapesti tudományegyetemen szerzett tanári diplomát magyar–angol–német szakon, ugyanott doktorált. 1938 decemberében hívták a Fasori Gimnáziumba, amikor ott Fest Sándor tanácsai nyomán jó tanerőket kerestek az angol nyelv nagy óraszámú oktatásához a felső tagozaton. Solymos Ernő helyére lépve Jakabfi László gimnáziumi székfoglaló előadását *A Gulliver szerzője, Jonathan Swift* címmel tartotta 1939-ben. Ebben az időben közölt irodalomtörténeti tanulmányt Komáromi Jánosról is. Jakabfi szívesen foglalkozott nevelési kérdésekkel: *Leánynevelés a harmadik birodalomban. Van-e jogosultsága az internátusi nevelésnek?* címmel írt tanulmányt a *Protestáns Tanügyi Szemlébe* (1938), értekezett a kitűnőek iskolájáról is. Az Országos Közoktatási Tanács felkérésére szakvéleményt adott a nyelvtani kifejezések egységes használatáról az angol nyelvkönyvekben. 1943 szeptemberétől karpaszományos tizedesként katonai szolgálatot teljesített, majd a háború után a hadifogságból hazatérve 1946 novemberétől újra tanított a Fasori Gimnáziumban. 1951-ben kinevezték a Deák téri Evangélikus Leánygimnázium igazgatójává. Az iskola megszüntetése után az Idegen Nyelvek Főiskoláján (1952–1955), majd az ELTE

BTK nyelvi lektorátusán (1955–1958) végzett oktatómunkát. 1958 és 1966 között a Tankönyvkiadó Vállalat szerkesztője lett, később újra tanári állást vállalt a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán, innen vonult nyugdíjba 1980-ban, de félállásban továbbra is tanított angolt és németet. Társ szerzőkkel több tankönyvet írt: *Az angol nyelv tanítása a gimnáziumok 3–4. osztályában* (1969), *Angol társalgási és külkereskedelmi nyelvkönyv* (1971), *Angol nyelvkönyv III* (1976), *Angol nyelvkönyv (kezdő)* 9–12. o. címmel. Csaknem 80 évet élt meg, hamvait 1994-ben a kelenföldi evangélikus templom kriptájában helyezték el.

Fasori tradíció, hogy a német nyelv tanítása már az első évben elkezdődik, és nyolc évig tart. Ez a feladat a két háború között öt-hat tanár közreműködését is igényelte. Közöttük a kutatótanár típust **Réz (Riess) Henrik** képviselte, ő majd 30 éven át volt a fasori tanári kar tagja. Óverbáson született 1891-ben, bácskai sváb családban. Gimnáziumi tanulmányait a szomszédos Újverbáson folytatta, abban a községben, amelyet német területről érkezett telepesek alapítottak 1785-ben. Érettségi után, 1912-ben lett magyar–német szakos Eötvös-kollégista. Első világháborús szereplése révén emléklapos főhadnagy, kétszer lett a nagy ezüst vitézségi érem tulajdonosa, 1926-ban avatták vitézzé, akkor változtatta családi nevét Riessről Rézre. 1921-ben helyettes óraadó tanár volt a Fasori Gimnáziumban, majd ugyanott 1923-tól rendes tanár német–magyar szakon 1952-ig, az iskola bezárásáig. Kinevezése után a cserkészcsapat (1933-tól az öregcserkész-csapat) parancsnoka, 1936 és 1943 között a gimnáziumi Arany János irodalmi önképzőkör tanárelnöke. A hazai németiségre – elsősorban a szűkebb pátriájára, Bácskára – vonatkozó településtörténeti, néprajzi, irodalomtörténeti és kritikai cikkeket írt, amelyek főként német nyelven külföldi és hazai lapokban jelentek meg (például *Zeitschrift für Volkskunde*, Berlin; *Volks und Heimat*, Újvidék; *Werbasser Zeitung*; *Karpathenland*; *Deutsch-Ungarische Heimatblätter*; *Neues Sonntagsblatt*; *Philológiai Közöny*). Fő műve az 1935-ben Münchenben kiadott sajtóbibliográfia: *Deutsche Zeitungen und Zeitschriften in Ungarn von Beginn bis 1918*. További ismertebb munkái: *Bibliographie der deutschen Volkskunde in den Karpathenländern* (1934), *Bibliographie der deutschen Volkskunde der Donauschwaben* (1935), *Ungarn als Vermittler der westlichen geistigen Strömungen nach Süden und Südosten*. A *Protestáns Szemle* 1939-ben közölte a *Protestánsok mai helyzete a Bácskában* című cikkét. A *Protestáns Tanügyi Szemlé*ben a német nyelv tanításának céljáról és módszeréről írt. Tanári teljesítményét a budapesti tudományegyetemen is értékelték. Tagja volt az Állami Tanárvizsgáló Bizottságnak, és az Országos Középiszkolai Tanárképző Intézetben a német nyelv módszertanának megbízott előadója lett, német nyelvgyakorlatokat vezetett. Réz Henrik kemény és szigorú ember, katonás jellem volt. Aktív szerepet vállalt a Magyar Cserkészmozgalom és a Polgári Lövész Egyesület munkájában, cikket írt a *Vitézek*

lapjába az ifjúság katonás neveléséről. Mindezért 1945 után többször került sajtótámadások középpontjába, de tanári tisztét a Fasori Gimnáziumban annak megszüntetéséig megőrizte, és az 1946/47-es évkönyv szerint az egyetemen is tovább tanított. 1977-ben, 86 éves korában hunyt el Budapesten, Farkasréten temették el. Muth Ágota Gizella kutató írt róla nekrológot és lexikoncikket.

A fiatalabb generáció tagja volt **Blázy László**. 1912-ben a Gömör megyei Murányhosszúréten született, édesapja az ottani evangélikus lelkész volt, édesanyja tanítónő. A szarvasi gimnáziumban érettségizett 1930-ban, majd felvették a budapesti tudományegyetem matematika–fizika tanári szakára. Bár „dögész-ként” kezdett, rövidesen átváltott magyar–német szakra, és közben 10 hónapos németországi tanulmányútra ment. 1933-ban sikeres alapvizsgát tett, és ezután került harmadéves korára az Eötvös Collegiumba. 1936-ban középiskolai, majd 1937-ben – műegyetemi közgazdasági tanulmányok alapján – kereskedelmi iskolai tanári oklevelet kapott. 1938-ban, Loisch János nyugdíjazása után a Fasori Gimnázium tanári karába választották. A *megváltó képe az újabb német irodalomban* című, 1939-ben írt doktori disszertációja, valamint székfoglaló gimnáziumi előadása, amelyet *A Krisztus legenda és a Jézus regény* címen tartott, egyaránt tükrözik egyházi elkötelezettségét. Népszerű tanár volt, diákjai Dodó néven emlegették. 1943 őszén karpaszományos örvezetői rendfokozattal frontszolgálatra vezényelték. Cseh területen esett orosz hadifogságba, ahonnan 1945 novemberében tért haza, és még abban az évben folytatta tanári tevékenységét a Fasori Gimnáziumban 1952-ig, az iskola bezárásáig. 1947-ben kezdett az orosz nyelvvel rendszeresen foglalkozni, amelyet 1949/50-ben már kezdő fokon tanított is. Az egyetem Lenin Intézetében részt vett a pedagógusok részére szervezett esti tanfolyamon, 1953-ban államvizsgát tett orosz nyelvből és irodalomból. Előzőleg már tanított orosz a Műszaki Főiskolán és egy nyári tanári továbbképző tanfolyamon. A Tankönyvkiadó megbízásából társszerzővel orosz nyelvi tankönyveket írt az általános iskolák 5–8. osztálya részére. A Fasori Gimnázium megszüntetése után 1952-ben átvezényelték a budapesti Kölcsey Ferenc Gimnáziumba, ahol orosz tagozatú osztályokat vezetett. Részt vett *Az orosz nyelvi kiejtés, írás és olvasás módszertana* című kiadvány szerkesztésében (1954). Teljesítményét pályázatok elnyerésével és kitüntető jelvényekkel honorálták. A Kölcsey Gimnázium 1961/62-es évkönyvében cikke jelent meg *Az orosz tagozatú osztályok munkája* címmel. Blázy nem lett hűtlen a német nyelvhez sem. Minisztériumi megbízást kapott az általános iskolák és a középiskolák német nyelvi tantervének kidolgozására. 1957-től német nyelvet tanított a József Attila Szabadegyetemen, foglalkozott a felnőttoktatás módszertanával is. Társszerzője a *Német nyelvkönyv kezdők számára* című tankönyvnek, amely tanfolyamok és magántanulók számára íródott 1961-ben. Szerkesztője volt továbbá a *Német olvasókönyv haladók számára* című tankönyvnek,

amelyet a Gondolat Kiadó, majd a Tankönyvkiadó jelentetett meg, utoljára 1963-ban. Több intézményben vezetett nyelvi és vizsga-előkészítő tanfolyamokat. Érdemes megjegyezni, hogy Blázy még a háború előtt, egyetemi hallgatóként és fiatal tanárjelöltként segítette Ernst Häckelt, az Eötvös Collegium német nyelvtanárát a *Tanuljunk könnyen, gyorsan németül* című híres nyelvkönyvének munkálataiban. 1964-től nyugdíjazásáig a SOTE nyelvtanára volt. 1979-ben, 67 éves korában halt meg, Újpesten van eltemetve.

Blázy 15 éven át tanított a Fasori Gimnáziumban. Amikor ezenközben 1943 őszén frontszolgálatra vezényelték, helyére egy akkoriban végző collegista, **Kiss Gyula** került. Az Eötvös Collegium hivatalos tagnévsora szerint őt 1939-ben vették fel magyar–német szakra, társai Zsebeházi Kiss Gyula néven ismerték. Az 1943/44. évi fasori évkönyv arról tájékoztat, hogy a katonai szolgálatra bevonult tanárokat igen nehéz volt helyettesíteni, csak nyugdíjasok és pályakezdők jöhettek számításba. Abban a tanévben ilyen körülmények között lett kezdő tanárként Kiss Gyula a Fasori Gimnáziumban óraadó és Blázy László helyettese magyar–német szakon, emellett osztályfőnöki feladatok elvégzését is vállalta. Amikor 1944. március 19-én a németek megszállták Magyarországot, Kiss Gyula a másnapi németórán bejelentette, hogy a maga részéről megszünteti a német nyelv hivatalos tanterv szerinti tanítását és az ezzel kapcsolatos felettetést, és a további órákon Walther von der Vogelweide-versek olvasására és elemzésére, valamint régi német népdalok éneklésére fog sor kerülni szabad foglalkozás keretében. Tettének talán csak azért nem lett következménye, mert a tanítás néhány hét múlva váratlanul befejeződött, a tanulókat a bombázásoktól féltve szélnek eresztették, a Fasori Gimnáziumot április végén kiürítették, és hadikórházzá alakították. Kiss Gyula háború utáni sorsáról annyit tudunk, hogy szülőföldjére, a Dunántúlra visszatérve folytatta középiskolai tanári munkáját.

A felsorolásunkban negyedikként szereplő magyar–német szakos, volt collegista fasori tanár, **Laki Tibor** 1905-ben született Bonyhádon. Az ottani evangélikus gimnáziumban érettségizett, majd 1923-ban került az Eötvös Collegiumba. Tanári oklevelének megszerzése után hosszú éveken át a Luther Otthon egyetemi-főiskolai internátus prefektusa volt, 1940 őszén onnan hívják át tanítani a Fasori Gimnáziumba. Tanári székfoglaló előadását *Nevelői gondok* címmel tartotta. Irodalmi tevékenységet is folytatott, novellát írt az *Ifjú Évek* című evangélikus ifjúsági folyóiratba, sajtó alá rendezte Maróthy Jenő *Szegények szíve* című novelláskötetét, amely a Luther Társaság kiadásában jelent meg 1943-ban. Ennek az évnek az őszén karpaszományosi tizedesi rangban katonai szolgálatra hívták be, ekkor cikkei jelentek meg a *Magyar Katonaújságban*. A háború után a gimnáziumi iroda vezetője, majd Renner János lemondása után, 1950-től az intézmény igazgatója lett. Neki jutott osztályrészüln az a szomorú feladat,

hogy 1952-ben felszámolja a Fasori Gimnáziumot. Ezután képességeihez méltatlan feladatot kapott: egy csepeli általános iskolában tanított. Később sorsa jobbra fordult, egy zenei középiskola, majd a Zeneakadémia nyelvtanára lett. Érdemeit végül a Szocialista Kultúráért (1964) és a Kiváló Tanár (1967) kitüntetésekkel ismerték el. Nem élt hosszú életet, 1968-ban, 63 éves korában halt meg, Farkasréten van eltemetve.

A collegisták a modern idegen nyelv mellé többnyire a magyart párosították, és három fasori kitűnőségnek éppen ez lett a főszakja. A sort a katonás Réz Henrik szelíd évfolyamtársa, **Losonczy Zoltán** nyitja meg. 1894-ben Késmárkon született, apja a késmárki, majd a pozsonyi líceum tanára volt. Középiskoláit Pozsonyban végezte. 1912-ben vették fel az Eötvös Collegiumba magyar–német szakra. Már 1917-től a Fasori Gimnázium tanára lett, és ehhez az intézményhez 25 éven át, haláláig hűséges maradt. Az Országos Evangélikus Tanáregyesületben a Böhm Károly Szakosztály elnöke volt. Losonczy Zoltán egyike a fasori nevezetes tudós tanároknak, középiskolai pedagógusként is jelentős tudományos munkát végzett. Érdeklődése már kezdetektől a nyelvtudomány felé irányult, amelynek az évek során termékeny és elismert művelője lett. Írásainak címe árulkodik bűvárkodásai színteréről. *A moldvai csángók eredetéről* című dolgozattal indított, ezt követte a *Kódexeink és a nyelvkeveredés*, amellyel szokatlan területre kalandozott. Az *ö-zés története* (1916–1918) címet viselő munkáját egyedülálló monográfiának tekintették, amelyért Sámuel–Kölber-jutalmat kapott. Nyelvelméleti érdeklődését fejezi ki *Hangtörténeti alapkérdések* című dolgozata. Nagyobb munkái közé sorolhatók *A magyar tövéghangzók* és *A magyar létige történetéhez* című dolgozatai. 1930 és 1933 között a *Nyelvtudományi Értekezések* sorozatban az ómagyar nyelv jellemző sajátosságairól, a 14–16. századi magyar nyelvről, majd az 1600 utáni magyar nyelvről írt. *A magyar nyelv korszakai legrégebb nyelvemlékeink óta* című dolgozatát a Magyar Nyelvtudományi Társaság 1936-ban Szily-jutalomban részesítette. Érdekes kísérletet tett 1938-ban a Szent István korabeli magyar nyelv szókészletének és nyelvtanának rekonstruálására. Meghívott tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottságának. Érdemei elismerését jelentette, hogy 1941-ben akadémiai levelező tagságra terjesztették fel. Az ajánlók többek között megállapították, hogy a magyar nyelvtudomány számos forgalomban levő tanítása Losonczytól származik. Cikkeket és megemlékezéseket írt a *Protestáns Tanügyi Szemlébe* is, többek között Bartoniék Gézáról és Gombocz Zoltánról, az Eötvös Collegium igazgatóiról. Kedvelt tanár volt, de szelídségével diákjai sokszor visszaéltek. Még nem volt 50 éves, amikor a halál 1942-ben elragadta. Farkasréten van eltemetve. A tudós tanárról és a szerény, mindenki által szeretett emberről collegista és tantestületi barátja, Réz Henrik írt nekrológot az 1942. évi fasori évkönyvbe.

A fasori collegista irodalmárok között akadt költő is, **Rempört Elek**. A kemesaljai Alsóságon született 1895-ben, hatgyermekes, földműves család fiaként. Tizenkét éves korában a soproni evangélikus líceumba került, ott tette le a hadi-érettségit 1915 áprilisában. Besorozták, és rögtön a frontra küldték. Emléklapos hadnagy lett, és a bronz vitézségi érem, a bronz Signum Laudis, valamint a Károly-csapatkereszt tulajdonosa. Leszerelése után 1918-ban felvették az egyetemre és az Eötvös Collegiumba, ott szerzett magyar–latin–görög szakos tanári oklevelet és doktori címet. 1921-től helyettes óraadó, majd 1923-tól Böhm Dezső örökébe lépve 24 éven át rendes tanár a Fasori Gimnáziumban. Időszakos megszakításokkal az iskolai Arany János irodalmi önképzőkör tanárelnöke, az *Ifjú Évek* című evangélikus ifjúsági folyóirat főszerkesztője volt. Diákjai problémáit jól ismerő és megértő, népszerű tanárként tőlük, fiatalabb korában, a Pimpi nevet kapta. Szorosan kötődött a magyar irodalomhoz, már ifjú tanárként közölt verseket, eleinte a fasori évkönyvekben, egyházi újságokban. Később felvette a Vathy Elek írói álnevet (amely szülőfalujának Külsővati utcájára emlékeztet), és ezen a néven publikálta versköteteit *Kéztől-kézig* (1934) és *Játszunk tovább* (1941) címen (az *Ifjú Években -telek* álneven szerepelt). A Magyar Nép Könyvtára sorozatban két könyve jelent meg Kolozsváron: *A magyar szépirodalom története* (1928) és *Nevezetes anekdoták* (1939). *A Biblia, anyanyelvünk kincsháza* című írását 1940-ben tette közzé. Az Országos Evangélikus Tanáregylet aktív tagja lett, az országot járta, irodalmi és művészeti előadásokat tartott. Tudományos cikkei időnként a *Protestáns Szemlében* jelentek meg. 1939-ben nekrológot írt a költő-esztéta Torkos Lászlóról, a gimnázium egykori tanáráról és igazgatójáról. Érdemes megemlíteni, hogy Rempört munkahelye, a Fasori Gimnázium kezdettől fogva elzárkózott attól, hogy tantervébe külső nyomásra „hasznos” tantárgyakat iktasson be. Különös kivételnek számított a szépírás és a gyorsírás, majd az 1940-es évektől a közgazdaságtan. A gyorsírás a Faszorban már 1889 óta szerepelt rendkívüli tárgyként, tanítói között szerepelt Mikola Sándor igazgató, később Rempört Elek. Iskolán kívüli életének fontos momentumuma, hogy tartalékos tisztként a második világháborúban is részt kellett vennie, egy munkaszolgálatos század vezetése volt rábízva. Ezen a poszton ismét tanúbizonyosságot tett humanizmusáról, mindent megtett beosztottjai biztonságának és életének a védelmében. Az egyházi főhatóság 1945-ben tanári, majd igazgatói minőségben a Deák téri Evangélikus Leánygimnáziumba helyezte át, itt működött 1952-ig, az iskola megszűnéséig. Több mint három évtizedes egyházi iskolai munkásságának befejeztével is igyekezett tevékenyen dolgozni. 1952 után nehezen kapott állást, méltatlan körülmények között kezdett újra tanítani magyart egy békásmegyeri általános iskolában, amelyet egy helybeli bezárt kocsmában alakítottak ki. Mindez nem szegte kedvét, mert örömét lelte abban, hogy foglalkozhat az ifjúsággal. Lexikoncikk olvasható róla az interneten. 89 évet élt,

1984 óta a rákoskeresztúri temetőben nyugszik. Születésének 100. évfordulójáról Gyapay Gábor emlékezett meg a *Fasori Hírmondóban*.

A fasori magyartanárok közül a legnagyobb karriert **Kerecsényi Dezső** futotta be. 1898-ban Szentgotthárdon született, az ottani állami gimnáziumban érettségizett 1916-ban. Három évvel később, 1919-ben lett az Eötvös Collegium tagja és a budapesti tudományegyetem hallgatója. 1923-ban doktorált, és ekkor közölte *Elvi kérdések a régi magyar irodalomban* című dolgozatát. Francia ösztöndíjjal a párizsi Sorbonne-on tanult tovább, ezt követően szerezte meg 1925-ben magyar–német–francia szakos tanári oklevelét. A pápai Református Kollégiumban kezdett tanítani, majd 1928 és 1938 között, tíz éven át a Fasori Gimnázium tanára volt. Innen hívták át a Budapesti Tanárképző Intézet Gyakorló Főgimnáziumába. 1941-ben magántanári képesítést szerzett a budapesti tudományegyetemen, ahol előadásokat tartott fő kutatási területéről, a 15–16. századi magyar irodalomról, ezen belül a humanizmus és a reformáció szerepéről. 1941-ben Baumgarten-díjat kapott, 1942-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező taggá választotta. 1943-ban a debreceni tudományegyetemen kinevezték a magyar irodalomtörténet nyilvános rendkívüli tanárává. Jelentős monográfiát írt Kölcsey Ferencről, foglalkozott a magyar esszéirodalom fontosabb alakjaival, kritikákat írt a kortárs irodalomról és irodalomtörténeti munkákról. Bírálatai és esszéi nagyrészt a *Századok*, az *Irodalomtörténet* és a *Protestáns Szemle* hasábjain jelentek meg, ez utóbbinak 1930-tól szerkesztője, 1938 és 1944 között főszerkesztője is volt. Igen figyelemre méltó Kerecsényi pedagógiai munkássága. Behatóan foglalkozott a hatékony irodalomtanítás módszertani problémáival, a szövegelemző irodalomtanítás egyik úttörője, a kortárs irodalom tanításának lelkes propagálója. 1939–40-ben Vajthó Lászlóval korszerű magyar irodalmi tankönyveket írt a protestáns gimnáziumok V. és VI. osztálya számára. Kerecsényi pályafutását a háború törte ketté. Budapest ostromakor kapott betegsége megfelelő orvosi kezelés híján végzetessé vált, és 1945 márciusában, 47 éves korában péterhegyi otthonában meghalt. Jelentős személyiségevel a lexikonok bőségesen foglalkoznak. A *Múlt Magyar Tudósai* könyvsorozatban Pálmai Kálmán (1988) részletesen ír Kerecsényi Dezső életéről és munkásságáról.

Nem maradhatnak ki felsorolásunkból a collegista történészek sem. Ezen a téren elsőként töltött be iskolateremtő szerepet **Jánossy István**. A Vas megyei Kemenesmagasiban született 1890-ben, ott töltötte gyerekkorát. Középkolai tanulmányait a komáromi bencés gimnáziumban folytatta, a pozsonyi evangélikus gimnáziumban érettségizett. 1910-ben került történelem–latin szakosként az Eötvös Collegiumba, 1914-ben doktorált. Besztercebányán az ottani evangélikus gimnáziumban kezdett tanítani, és ott vette feleségül tanítványát, Hugyecz Jolánt, a később világhírűvé vált sanghaji építész, Hugyecz László testvérét.

Önkéntesként vett részt a világháborúban, majd a Felvidék elcsatolása után Budapestre emigrált a család üldöztetése miatt. 1927-ben lett a Fasori Gimnázium tanára. A harmincas évek végén protestáns középiskolák részére Varga Zoltánnal közösen történelemtankönyveket írt. A negyedik tankönyv *Az antik világ és a keresztény Európa története* címmel, az ötödik folytatás pedig *A középkor és az újkor története 896–1789* címmel jelent meg. Végezetül 1940-ben *A legújabb kor története* címmel írtak tankönyvet a 20. századról a VI. osztály részére. Erről 2006-ban részletes kritikát írt Albert B. Gábor *Középkorai történelemtankönyvek a Horthy-korszakban* című művében. A kritikus kiemeli, hogy a szerzők Tisza Istvánról végig igen pozitív képet rajzoltak, vitatott lépéseit szükségesnek és nélkülözhetetlennek tartották, világháborús szerepét tárgyilagosan ábrázolták. A fasori évkönyvekből tudható, hogy Jánossy bizottsági és tanácsosi szerepeket vállalt az evangélikus egyház szervezeti életében. Hazafias hangvételű emlékezetes beszédet tartott 1927-ben az aradi vértanúk emléknapján, valamint a németek bevonulását követően, 1944. március 20-án, a Kossuth-emléknap alkalmából. Politikai okokból már az 1948/49-es tanév végén, 58 éves korában nyugdíjba vonult, de osztályidegennek nyilvánították, és nyugdíját hamarosan megvonták. Így átmenetileg kénytelen volt fizikai munkát vállalni, ez egészségét aláasta ugyan, de türelmét és adomázó kedvét nem vette el. Nyugdíját 1953-ban egyik tanítványa jóvoltából szerencsére visszakapta, így munkásságát könyvtárakban, levéltárakban folytathatta. Budapesten érte a halál 1977-ben, 87 éves korában, kívánságára hamvai Besztercebányán nyugszanak. Életútját Kossuth-díjas tanítványa, Szegő Miklós méltatta 1996-ban, szubjektív hangvételű írásában.

Jánossy tanítványa volt a Fasori Gimnáziumban **Gyapay Gábor**, aki Isaszegen született 1924-ben. Érettségi után, 1943-ban felvették az Eötvös Collegiumba és a budapesti tudományegyetem történelem–latin szakára. Ott szerzett tanári oklevelet és doktori fokozatot. 1946-tól 1949-ig a *Válasz* folyóirat munkatársa volt. 1947 és 1952 között a Fasori Gimnázium tanára, majd annak megszűnése után az Országos Levéltár alkalmazta segédlevéltárosként. 1954-ben visszatért a tanári pályára, vezető tanár volt a Jedlik Ányos (1954–1955), az Apáczai Csere János (1955–1959), a Martos Flóra (1959–1970) és a Fazekas Mihály (1970–1989) nevét viselő hírneves budapesti gimnáziumokban. A rendszerváltás előtti időkben az elsőők között harcolt a Fasori Gimnázium újraindításáért. 1989-től 1998-ig ismét tanított a megújult Alma Materben, az első négy évben a nagy szervezési munkát igénylő igazgatói funkciót is betöltötte. Kuratóriumi elnökként hasonlóképpen tett erőfeszítéseket az Eötvös Collegium régi színvonalának és hírnevének helyreállítására is. Több mint fél évszázados tanári pályája során a középiskolai történelemtanítás meghatározó egyéniségévé vált. A volt collegista Ritoók Zsigmonddal történelemtankönyvet és tanári kézikönyvet írt a gimnáziumok I., illetve I–II.

osztálya részére (1965, 1971). A *Budapesti Evangélikus Gimnázium* című könyve az *Iskolák a múltból* sorozat keretei között jelent meg a Tankönyvkiadó gondozásában (1989). Bertényi Ivánnal, az Eötvös Collegium igazgatójával közös műve a *Magyarország rövid története* (1992). Hatkötetes történelemtankönyve a nyolcosztályos gimnáziumok I–VI. osztálya számára készült (1996–2001). Munkásságát számos kitüntetéssel honorálták: Kiváló Pedagógus (1987), Szacs vay Imre-díj (1993), Trefort Ágoston-díj (1994), Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1994), Budapestért díj (1995), Eötvös József-díj (2000), Magyar Örökség díj (2004). A régi Eötvös Collegiumra emlékező, *Ahol a maximum minimum volt* című kötetben (2004) húszoldalas interjút adott Kelevéz Ágnesnek collegiumi éveiről. 80. születésnapja alkalmából történész tanítványai *Az élet tanítómestere* című tanulmánykötettel köszöntötték, amelyhez egykori collegiumi tanára, Kosáry Domokos írt bevezetőt. Ebből az alkalomból írt róla az *Evangélikus Élet* is. Életművét részletesen ismerteti a Wikipédia internetes lexikon. Budapesten 2009-ben, 85 éves korában halt meg, a Farkasréti temetőben nyugszik.

A Fasori Gimnázium történészpalántái közül még egy volt collegista tért vissza az iskolába tanárként: a Gyapaynál két évvel idősebb, budapesti születésű **Heckenast Gusztáv**. Ő érettségi után, 1941-ben került az Eötvös Collegiumba és a budapesti tudományegyetemre, ahol történelem–latin szakon szerzett tanári diplomát. Pályakezdőként a háború utáni tanárhiány idején egy évig a Fasori Gimnáziumban tanított mint óraadó az 1945/46-os tanévben. Ezt követően a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium előadója lett. Az általános iskolák 8. osztálya számára társszerzőkkel új szemléletű történelemtankönyvet írt, amiért 1949-ben, 27 éves korában a Kossuth-díj ezüst fokozatával tüntették ki. 1949-től ötven éven át az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa volt. Emellett pályája elején a szegedi egyetem oktatója, majd idős korában a miskolci egyetem professzora, ahol 1997-ben díszdoktorrá avatták. Neve a 17–18. századi magyar és kelet-közép-európai gazdaság-, társadalom- és politikatörténet neves kutatójaként vált ismertté. Monográfiákat, könyvrészleteket, tankönyveket írt, ezen kívül számos tanulmányt, cikket, ismertetést publikált, műveinek bibliográfiája tételesen megismerhető az interneten. Önálló kötetei közül kiemelhető *A Rákóczi-szabadságharc* (1953), *Fegyver- és lőszergyártás a Rákóczi-szabadságharcban* (1959), *Fejedelmi (királyi) szolgálónépek a korai Árpád-korban* (1970), *A magyarországi vaskohászat története a feudalizmus korában* (1991). 1959-ben kandidátusi, 1987-ben akadémiai doktori fokozatot szerzett. 1998-ban Ránki György-díjjal tüntették ki. 77 éves korában halt meg, hamvai 1999-ben a Rákoskeresztúri Új Köztemető szóróparcellájába kerültek.

A végére hagytuk a fasori tanári karba került „dögészeket”, habár ezen a téren is van mivel büszkélkedni. A sort éppenséggel egy karizmatikus Kossuth-

díjas tanár, **Vermes Miklós** nyitja meg. Sopronban született 1905-ben, az ottani evangélikus líceumban tanult, 1923-ban vették fel az Eötvös Collegiumba. A budapesti tudományegyetemen 1928-ban szerzett tanári oklevelet matematika–fizika–kémia szakon, majd 1930-ban doktori címet *Az elektroncsövek erősítésének és irányításának általános tárgyalása* című dolgozata alapján. 1928 és 1935 között tanársegéd volt a budapesti tudományegyetem II. Sz. Kémiai Intézetében. 1929-től óraadó a Fasori Gimnáziumban, 1935-ben rendes tanárrá választották, 23 éven át tanított a Fasoriban. Székfoglaló előadását a rádió működéséről tartotta. A fasori iskolában ő indította útjára a kémia elméleti és gyakorlati oktatását 1940-ben, miután kötelezően bevezették a kémiát a gimnáziumok tantervébe. 1950-től szervezte a fizikai középiskolai tanulmányi versenyeket, később az Eötvös-versenyeket, vezető szerepet kapott az egyetemi fizikai felvételi kérdések összeállításában. Budapest ostroma idején a kispesti remízben segéd munkásként rejtőzködött, 1945 tavaszán élen járt a Fasori Gimnázium újraélesztésében. Az iskola megszüntetése után, 1952-től haláláig, 32 éven át a csepeli Jedlik Ányos Gimnázium vezető fizikatanára volt. Harcos apostola a kísérletek elvégzésén és elemzésén alapuló induktív tanítási módszernek, szembe szállva a kréta és a tábla elméletieskedő megszálloitaival. Középiskolai tanár létére irodalmi tevékenysége rendkívüli. Húsz német nyelvű tudományos és didaktikai tárgyú dolgozata külföldi szaklapokban jelent meg (pl. *Annalen der Physik*, *Zeitschrift für Physik*, *Praxis der Naturwissenschaften*, *Chemie*, *Physik und Didaktik*). Közel kétszáz ismeretterjesztő, valamint a fizika és a kémia tanításával kapcsolatos dolgozatot publikált változatos helyeken (pl. *Természettudományi Közlöny*, *Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok*, *Fizikai és Kémiai Didaktikai Lapok*, *Protestáns Tanügyi Szemle*, *Ifjú Évek*, később: *Fizikai Szemle*, *Természet Világa*, *A fizika tanítása*). Ezek azonnal reagáltak az új felfedezésekre és eszmékre, így évtizedeken át a természettudományos műveltség friss forrásai voltak. 1939 szeptemberében Vermes Miklós már arról írt tanulmányt a *Természettudományi Közlönyben*, hogy lehetséges-e az atommag energiájának gyakorlati felhasználása, noha alig egy évvel azelőtt fedezték fel az uránatommag hasadását, és az atommáglya beindítására meg az első atombomba felrobbantására csak évek múlva került sor. *Atom*, *atombomba*, *atomenergia* című könyvével 1945-ben elsőként értekezett hazánkban erről az akkor igen aktuális témakörrel. Szívesen foglalkozott más témákkal is. Húsz szakkönyvet és könyvrészletet publikált, elsősorban a fényképezés, az optika és a relativitáselmélet tárgyköréből, de akár a papírgyártásról is. Kémiából két, fizikából hat tankönyvet írt, az 1986–87-ban elkészült *Fizika I–IV.* című gimnáziumi sorozata nagy sikert aratott. Tankönyveit angol, francia, német, olasz, orosz, román, spanyol és szlovák nyelvre is lefordították. A tanári munkát tíz kiadvánnyal segítette elő,

tizennyolc példatár, kísérleti gyűjtemény és feladatgyűjtemény összeállítása fűződik a nevéhez. 1949-től a budapesti tudományegyetemen mint címzetes docens húsz éven át a fizikatanítás módszertanának előadójaként tevékenykedett. Szakmai, világnézeti és politikai téren egyaránt öntörvényű egyéniség volt. Hobbijait: a természetjárást, a fényképezést, a kerékpározást, a zenehallgatást a rendkívül népszerű tanár diákjaival is megszerettette, akik Mukinak, később Muki bácsinak nevezték. Kimagasló érdemeiért Vermes sokféle elismerésben részesült. Az Eötvös Loránd Fizikai Társaság alelnöke, majd tiszteletbeli elnöke, számos kitüntetés birtokosa volt: Kossuth-díj (1954), Mikola-díj (1954), Munka Érdemrend (1965, 1970), Kiváló Tanár (1972), Eötvös-emlékplakett (1973), Apáczai Csere János-díj (1979), Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1985), Prométheusz-érem (1987). Nevét emléktáblák őrzik soproni iskolájában és munkahelyein, Csepel posztumusz díszpolgára lett, róla nevezték el az egyik csepeli általános iskolát. 1990-ben, 85 éves korában távozott az élők sorából, halála előtt három hónappal még tanított. A Farkasréti temetőben volt diákja és későbbi tanártársa, Gyapay Gábor búcsúztatta. *Vermes tanár úr (1909–1990). Életút és visszaemlékezések* címmel Róth Agnes írt róla monográfiát 2000-ben. Emlékét őrzi Az örökéggő című interjú is, amelyet Staar Gyula 2006-ban publikált a *Fizikusok az aranykorból* című könyvében.

Vermes kollégiumi évfolyamtársa volt matematika–fizika szakon **Bölcsházy Árpád**. Pályája kezdetén rövid ideig a Fasori Gimnázium óraadó tanáraként dolgozott az 1928/29. és az 1931/32. tanévekben, emellett ellátta a sakk-kör vezetését is. 1934 és 1941 között a budapesti Berzsényi Gimnázium kinevezett rendes tanára volt, és az ottani matematikatanítást országos hírűvé tette. A harmincas évek végén bekapcsolódott az Állami Németnyelvű Tanítóképző munkájába is, 1941 után ott tanított. Kemény G. János világhírű matematikus és számítógéptudós, aki 1940-ben, 14 éves korában hagyta el az országot, és később, a második világháború idején a Manhattan-terven dolgozott Los Alamosban, így nyilatkozott Bölcsházyról: „Nagy volt a különbség Budapest és New York között. Matematikát Bölcsházy Árpád tanár úrtól tanultam a Berzsényi Gimnázium alsó tagozatában három és fél éven át. Az első alkalom, amikor ehhez képest új anyagot tanultam, a Princetoni Egyetem volt. Mert hogy nemcsak a híres Fasori Gimnázium volt ilyen zseniképző.” Ezek szerint kár volt a fasori iskolának Bölcsházyt elengednie. Kemény G. János 1989-ben hasonló hangnemben beszélgetett Marx Györggyel: „Nagyon boldog voltam a Berzsényiben, és rendkívül szerencsés. Volt egy csodálatos matematikatanárom. Nagyon sajnálom, hogy később nem találkozhattam Bölcsházy tanár úrral, meghalt a háborúban.”

Vermes Miklóssal egy időben kooptálták a fasori tanári karba a nála két évvel fiatalabb **Levius Ernőt**. Ő 1907-ben Szarvason született, édesapja a helybeli

evangélikus gimnázium zene- és énektanára volt, így középiskolái tanulmányait ott folytatta. 1925-ben lett az Eötvös Collegium növendéke és a budapesti tudományegyetem matematika–fizika szakos hallgatója. Még végzése előtt eljegyezte magát a kísérleti fizikával, a Műegyetem fizikai intézetének röntgenspektroszkópiai laboratóriumában dolgozott. Tanári oklevelének megszerzése után rövid időre a Fasori Gimnázium internátusában helyezkedett el mint nevelő tanár, majd 1932-ben gyakornok lett a szegedi egyetem Bay Zoltán vezette elméleti fizikai intézetében. Itt a diszkontinuus gázkisülések fizikájával foglalkozott. 1935-ben a Fasori Gimnázium biztos egzisztenciát ígérő pályázatot hirdetett a Mikola Sándor és Sulek József nyugdíjazása folytán megüresedett tanszékekre, és 22 pályázó közül Vermes Miklós és Levis Ernő került ki győztesen. A Fasori Gimnáziumban Levis 18 éven át tanított, 1952-ig, az intézmény megszűnéséig. Iskolai székfoglalónak is tekinthető a *Demonstrációs célra alkalmas elektronsugarak előállítás. Gázkoncentrált elektronsugár* című előadása, amelynek szövege az 1941/42-es fasori évkönyvben jelent meg. Az 1930-as évek végén doktorált, cikkeket írt az *Annalen der Physik*, a *Matematikai és Fizikai Lapok* és az *Iffjú Évek* című folyóiratokba. Kiváló kísérletező hírében állt, a Fasori Gimnázium fizikaszertárában számos ötletes demonstrációs készüléket konstruált egyszerű eszközökkel. E téren elért eredményeit cikkeiben és előadásokban hozta nyilvánosságra. Az emlékezet Levis – Ernő bácsit – jó humorú, diákjait megértő pedagógusként tartja számon. „Amikor tettetett haraggal így szólt: kucapondró víziló, paplanfejű hájfejedelem, már mindenki tudta, hogy elmúlt a vihar, feltűnt a szivárvány” – írta róla egyik utolsó tanítványa, a neves sportorvossá lett Frenkl Róbert. 1944-ben katonai behívót kapott, a grazi hadifogságból már 1945 májusában sikerült hazatérnie, így újra tanítani kezdett a Fasori Gimnáziumban, miközben igyekezett a szertárban keletkezett háborús károkat rendbe hozni. Részt vett a *Fizikai kísérletek* című háromkötetes könyv megírásában, a hidro- és aerodinamikai fejezet létrejötté az ő nevéhez fűződik. Az itt leírt univerzális áramlási készülékével minisztériumi pályadíjat nyert. A Fasori Gimnázium megszüntetése után 1952-től Levis a Műegyetem Kísérleti Fizikai Intézetében tanársegédi állást töltött be, majd 1958-ban áthelyezték az ELTE Trefort utcai gyakorló gimnáziumába vezető fizikatanárnak. Működése során az ottani elhanyagolt fizikai szertárat a gimnázium nevéhez méltó szintre fejlesztette, amiért 1962-ben Kiváló Dolgozó, 1963-ban Mikola-díjas lett. Ugyanebben az évben az ELTE Kísérleti Fizikai Tanszékére került, ahol nyugdíjazásáig adjunktusként, majd docensként dolgozott, gyakorlatokat vezetett, atomfizikai és optikai előadásokat tartott. Nyugdíjas korában is rendszeresen bejárta a tanszékekre. Amikor 1989-ben a Fasori Gimnázium újjáalakuló ülésén Vermes Miklóssal együtt megjelent, mindkettőjüket óriási tapsvihar fogadta.

Kötődését a Fasori Gimnáziumhoz jól jelzi, hogy összes megtakarított pénzét a gimnáziumra hagyta a szertár újjáalakításának elősegítésére, ezt korábban tanácsaival is támogatta. 1993-ban, 86 évesen Budapesten hunyt el, temetésén volt tanítványa Vető Béla lelkész búcsúztatta, hamvait a kelenföldi evangélikus templomban helyezték el. Nekrológot írt róla a *Természet Világa*, a *Fizikai Szemle* és az *Evangélikus Élet*.

A Fasori Gimnáziumban Vermes Miklós tanítványa volt a Budapesten 1923-ban született **Králik Dezső**. A matematika és fizika iránt érdeklődő, tehetséges növendéket ő küldte 1941-ben az Eötvös Collegiumba. A tanárhiánnyal küszködő Alma Mater 1946-ban óraadónak hívta egykori növendékét, így a pályakezdő Králik nagy óraszámban tanított a Fasori Gimnáziumban. Szakmai érdeklődése kezdetektől a matematika felé irányult, a valós függvénytannal foglalkozott. Tehetségére hamarosan felfigyeltek, így 1950-ben tanársegédi kinevezést kapott a Műegyetem 1. Sz. Matematikai Intézetében. 1952-ben Alexits György aspiránsa lett, 1955-ben kandidátusi fokozatot szerzett. Átkerült a vegyészeket oktató 3. Sz. Matematikai Tanszékre, ahol 1955-től adjunktus, 1961-től docens volt. 1969-ben professzorrá nevezték ki, a tanszéket 21 éven át vezette, 1991-ben vonult nyugalomba. Nemzetközi szinten is jelentős eredményeket ért el a Fourier-sorok és az általános ortogonális sorok vizsgálata terén. A Tankönyvkiadó megbízásából társszerzővel tankönyvet írt a valószínűség-számítás témaköréből. Népszerű tanár volt. Egykori tanítványa Kubinyi Miklós a Műegyetem Vegyész-mérnöki Karának dékánja egy 1999-ben adott interjúban nagy szeretettel és megbecsüléssel nyilatkozott Králik Dezső hallgatóbarát tanári tevékenységéről. 84 esztendőskorában Budapesten halt meg 2007-ben, hamvait családi körben őrzik.

Igazi „dögész”, azaz biológia szakos tanárt csak egyet találunk névsorunkban. **Lipták Pál** 1914-ben született Békéscsabán, a helybeli evangélikus gimnáziumban érettségizett 1932-ben. A budapesti tudományegyetemen tanult tovább földrajz-termesztetrajz szakon, 1934-től mint Eötvös-kollégista. Tanári diplomájának megszerzése után, 1938-ban doktorált, disszertációja Békéscsaba földrajzával foglalkozik. Tanári működését kétéves katonai kiképzés szakította meg. 1943 és 1950 között a Fasori Gimnázium rendes tanára lett, de hivatásának gyakorlását négy évre ismét abba kellett hagynia katonai szolgálat és az ezt követő hadifogság miatt. 1949 szeptemberétől a Természettudományi Múzeum Embertani Tárának munkatársa, majd 1960-tól 1980-ig a szegedi egyetem Embertani Tanszékének vezetője volt. 1968-ban akadémiai doktori fokozatot szerzett, ezután lett professzor. 1968 és 1978 között a Magyar Biológiai Társaság embertani szakosztályának elnöke. Nemzetközi hírnevű tudós. 1969-ben jelent meg és azóta több kiadást ért meg *Embertan és emberszármazástan* című tankönyve, amely e tárgykörben az első magyar nyelvű kiadvány. 1975-ben *A finnugor népek antropológiájáról* írt

tanulmányt, *Avars and Ancient Hungarians* című könyvét az Akadémiai Kiadó adta ki 1983-ban. 2000-ben, 86 éves korában Budapesten távozott az élők sorából, sírja a Farkasréti temetőben található. A szegedi egyetem biológiai szakfolyóiratában írtak róla nekrológot.

Felsorolásunkat klasszika-filológussal kezdtük, azzal is fejezzük be, bár itt egy különleges esetről van szó. **Bánhegyi György** 1920-ban Rákosligeten született, középiskolai tanulmányait a Fasori Gimnáziumban folytatta. Híres tanárok tanították, minden tárgyban jeleskedett, de leginkább a klasszika-filológia vonzotta. 1938-ban érettségizett, majd ezután nyert felvételt az Eötvös Collegiumba és a budapesti tudományegyetemen latin–görög szakra. Három évvel tanári oklevelének megszerzése után a Fasori Gimnázium tanára lett, és ott tanított 1946-tól latint, 1952-ig, az iskola megszűnéséig. Abban az időben egyre kevesebb igény mutatkozott a klasszikus és a nyugati nyelveket tanító tanárok iránt, ezért négy fasori tanártársával együtt átképzésre jelentkezett. Közülük ketten (az angol szakos Jakabfi László és Endródi Frigyes) orosznyelv-tanári képesítést, ketten (az olasz szakos Poppé Béla és a fasori orgonista-énektanár Peskó Zoltán) biológia szakképesítést nyertek. Bánhegyi György viszont a kémiatanári átképzést választotta, hogy tanár maradhasson. Ebben hathatósan segítette idősebb kollégája, a Fasori Gimnáziumban kémiát is tanító Vermes Miklós. Ő úgy nyilatkozott, hogy még sohasem találkozott olyan kémiatanár-jelölttel, aki Bánhegyinél nagyobb kedvvel és tehetséggel tanította volna a kémiát. Az átképzés olyan jól sikerült, hogy Bánhegyi végül lelkes és mindenki által elismert kémiatanár lett. Íme, mire képes egy all-round Eötvös-kollégista! Bánhegyi szigorúsága ellenére népszerű tanár volt, diákjai el voltak bűvölve Gyurka bácsi (alias Fehér Egér) sokoldalú műveltségétől és széles körű nyelvtudásától. Amikor 1989-ben újjáalakult a Fasori Gimnázium, nyugdíjasként is vállalt óraadást, és négy éven át tanított latint és kémiát. Szakmai tapasztalatai, kémikus kollégái és volt diákjai segítették abban, hogy a teljességgel üres kémiai szertárat rövid idő alatt korszerű színvonalú oktatólaboratóriummá fejleszthesse. 2000-ben, 80 éves korában halt meg, Mogyoródon temették el. Volt tanítványai közül az *Evangélikus Életben* a fasori igazgató Vajda Ferenc, a *Fasori Hírmondó*ban Szabó István írt róla nekrológot.

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szojka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznai Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalitätin Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Sütle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukevényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia